

Se dobesedno ne razumemo več?

Melita Forstnerič Hajnšek

Te dni na **ljubljski filozofski fakulteti** - in tako že več kot pol stoletja - stotnija Neslovencev iz več kot dvajsetih držav preučuje skrivnosti slovenskega jezika in pogloblja znanje in najnovejša dognanja o našem jeziku, literaturi in kulturi na 53. Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture. Ko se pogovarjaš s katerim koli slušateljem tega dogodka, ki za promocijo slovenstva naredi več kot marsikatera državniška akcija, se zaveš vrednosti malega velikega jezika. To, kar počnemo v razmerju do materinščine sami, pa je zoprna mantra, ki skozi čas rojeva predvsem naveličanost in občutek skorajda nazadnjaštva. A situacija sploh ni nedolžna.

Ko smo pred osmimi leti podelili večernico Janji Vidmar za mladinski roman *Pink*, so nemariborske članice v žiriji opozorile na komunikacijski problem s štajerskim narečjem. Čeprav je roman imel na koncu dodan celo slovarček. Že takrat smo protestirali, da - ljubi bog - se bomo pa malce potrudili razumeti "šraufenciger, špuke, širhakel" ... In da je ta lokalni žmah vrlina romana. Pa saj to je vendar bogastvo recepcije ne le literature, ampak tudi lastnega jezika navsezadnje. Če ga ne razumeš v radiju 127 kilometrov, kako se bomo razumeli v državi pri ključnih skupnih rečeh? In kako nas bodo razumeli drugi, če se še sami ne znamo sporazumevati in se samoomejujemo na vsakem koraku.

Štajerska književnost - pa ne le ta -, če vzamemo poreklo pisateljev, je polna narečno obarvanih izrazov, pa jih centralnoslovenski bralci, tudi v šolskem obveznem čtivu, brez težav berejo. Ali se jih učijo razumeti. Primerov nemoteče uporabe narečij v vsakdanjem življenju je mnogo. In zares absurdno se je

omejevati ob tem. Nasprotno: narečna členjenost Slovenije je eno njenih največjih bogastev, je zlahtna dediščina razgibane zgodovine in geografije tega prostora. Literarne pokrajine klasikov - Prežihovega Voranca, Miška Kranjca, Cirila Kosmača in mnogih drugih njihovih sodobnikov, so globoko zakoreninjene v narečnem bogastvu slovenščine. Petdeset in več narečij, po čemer smo edinstveni v slovanskem svetu, pa tudi širše, je naša zaščitna znamka na mednarodni sceni. Kot dvojina, kot človeška ribica, kot blejski otok. Je tista prepoznavna značilnost in posebnost tega omejenega sveta tukaj, ki jo je treba negovati do zadnjega zloga in diha svoje materinščine. Patos izjemoma ni pretiran, ker imamo resne probleme s samimi seboj.

Kljub nesporni zlahtnosti in dodani vrednosti, ki jo narečja prinašajo v naš jezik, pa je nelagodja, celo prezira in nestrpnosti do nekaterih dialektov v javnih legah preveč. Štajersčina je zlasti v ljubljanskih medijskih in drugih okoljih vedno sinonim za nekaj kmetavzarskega, malo butastega, malo naivnega. Pustili smo, da je tako. Celo sami bolešno, najbrž da bi bili vsečni na prvo žogo, pogosto rinemo v ta kliše. Junaki domačih telenovel so taki tudi, ko so njihovi avtorji s te strani trojanskega tunela. In taki so inserti, zmontirani z močno manipulativno noto, iz parlamentarnih razprav, pa mnogi stendapovski vložki zabavnih šovov, reklame, sinhronizirane risanke. Vzpostavila se je nova regionalna mentaliteta s poudarkom na specifični politični provenienci, katere glavna medijska matadorja sta bila nekdanja severovzhodna poslanca Jožef Jerovšek in Franc Pukšič. Narečna pestrost dežele

nikakor ni obrodila zdravih sadov. Kako daleč gre to nerazumevanje štajersčine iz centralne kotline, kaže aktualno opozorilo ene od sodnic na ljubljanskem okrožnem sodišču, da naj priče in vsi udeleženi ne govorijo v štajerskem narečju. To je res osupljiv precedens in totalna nespoštljivost do slovenskega jezika z vsem bogastvom njegovih številnih narečij vred. Dialekti so danes za nekatere očitno nepremostljive ovire za sporazumevanje. Morda bomo potrebovali kmalu celo sodne tolmače za štajersčino? Sodniščno opozorilo je porazno na več ravneh. Je znanje, kako se v tej deželi ne razumemo več. In to niti v situacijah, ko bi se to po uradni dolžnosti morali - vsaj potruditi. Po profesionalni dolžnosti, če že ne po državljski, ko gre za sodišče.

Kajti če potegnemo nekaj vzporednic: na nacionalni televiziji, ki jo moramo vsi financirati, smo redno izpostavljeni v govornih legah resnih oddaj spakedrani ljubljansčini porezanih vokalov in izrazov, ki jih s težavo razumejo neljubljanski gledalci. Mnoge motijo ljubljanski reducirani samoglasniki, polvikanje in še marsikaj spakedranega v jeziku. Zelo daleč od zbornega.

Sodnica se je domnevno zavzela za strojepisko, ki, da bo imela "težave pri razumevanju magnetograma". Tisto opozorilo je podcenjujoče ne le do strojepisk, ampak do vseh državljanov, pa tudi omejuje svobodno uporabo maternega jezika. Štajersčina tudi glasoslovno in semantično ni tako zelo komplicirano in posebno narečje, da ga povprečni slovenski govorec ne bi razumel. Zato je skregano s pametjo zahtevati od štajercev na sodišču, da govorijo "čim pravilneje slovensko".

Zoper vse take odklone se je treba boriti z vso močjo. Z močjo slovenskega jezika in bogastva njegovih narečij.

*Štajersščina tudi
glasoslovno in
semantično ni tako
zelo komplicirano
in posebno narečje,
da ga povprečni
slovenski govorec
ne bi razumel*

Foto: Tit KOŠIR